

8. Aritmetički sklopovi

- binarno zbrajalo
- zbrajanje u kodu
- binarno oduzimanje
- binarno množenje
- sklop za posmak

Aritmetički sklopovi

- značajna funkcija digitalnog sustava
~ "obrada podataka":
obavljanje aritmetičkih i logičkih operacija
- važni podsustav
~ *procesor*:
 - obavljanje operacija
 - cijeli brojevi (engl. integers)
 - miješani (racionalni) brojevi
 - glavni registri
 - upravljačka jedinica
- algoritmi digitalne aritmetike

Aritmetički sklopovi

- "radni" dio procesora
 - ~ aritmetičko-logička jedinica, ALU (engl. Arithmetic-Logic Unit):
 - osnovna izvedba
 - ~ operacije nad cijelim brojevima
 - građa ALU:
 - binarno zbrajalo
 - ~ zbrajanje, oduzimanje, množenje, dijeljenje
 - jedinica za logičke operacije
 - ~ I, ILI, NE, EX-ILI
 - sklop za posmak
 - ~ množenje, dijeljenje

Binarno zbrajalo

- osnovni algoritam *binarnog* zbrajanja
~ zbrajanje *dva* bita

$b_i \backslash a_i$	0	1
0	0	1
1	1	10

A_i	B_i	2^0	2^1
		S_i	C_i
0	0	0	0
0	1	1	0
1	0	1	0
1	1	0	1

$$S_i = A_i \bar{B}_i + \bar{A}_i B_i = A_i \oplus B_i$$

$$C_i = A_i \cdot B_i$$

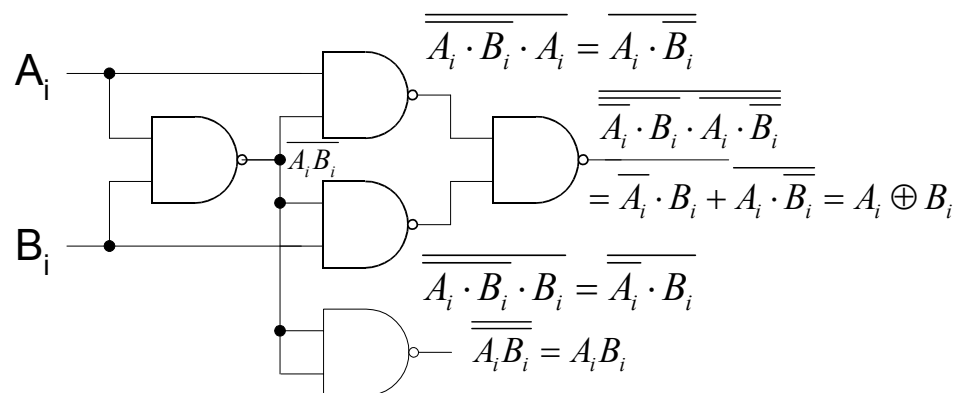
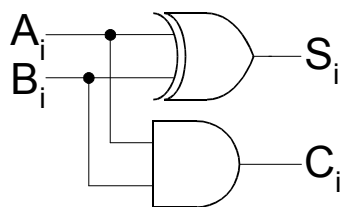
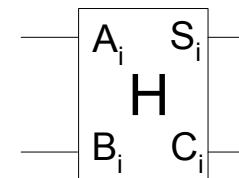
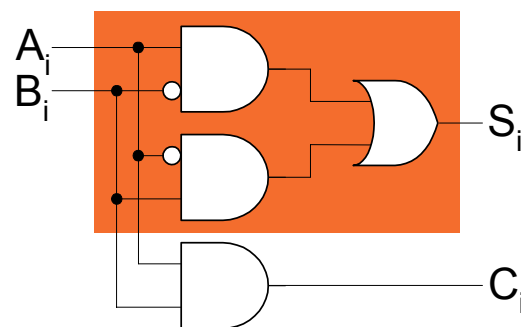
Binarno zbrajalo

- sklopovska izvedba zbrajanja dva bita
 \sim *poluzbrajalo* (engl. half-adder)

$$S_i = A_i \bar{B}_i + \bar{A}_i B_i$$

$$= A_i \oplus B_i$$

$$C_i = A_i \cdot B_i$$

Binarno zbrajalo

- zbrajanje s prijenosom
~ zbrajanje *tri* bita

A_i	B_i	C_{i-1}	S_i	C_i
0	0	0	0	0
0	0	1	1	0
0	1	0	1	0
0	1	1	0	1
1	0	0	1	0
1	0	1	0	1
1	1	0	0	1
1	1	1	1	1

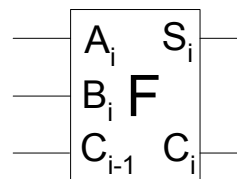
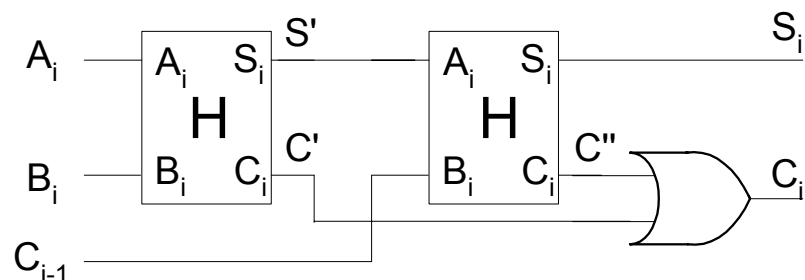
$$\begin{aligned} S_i &= \overline{A_i} \overline{B_i} C_{i-1} + \overline{A_i} B_i \overline{C_{i-1}} + A_i \overline{B_i} \overline{C_{i-1}} + A_i B_i C_{i-1} \\ &= (\overline{A_i} \overline{B_i} + A_i B_i) \cdot C_{i-1} + (\overline{A_i} B_i + A_i \overline{B_i}) \cdot \overline{C_{i-1}} \\ &= (\overline{A_i \oplus B_i}) \cdot C_{i-1} + (A_i \oplus B_i) \cdot \overline{C_{i-1}} \\ &= (A_i \oplus B_i) \oplus C_{i-1} \\ &= A_i \oplus B_i \oplus C_{i-1} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} C_i &= \overline{A_i} B_i C_{i-1} + A_i \overline{B_i} C_{i-1} + A_i B_i \overline{C_{i-1}} + A_i B_i C_{i-1} \\ &= (\overline{A_i} B_i + A_i \overline{B_i}) \cdot C_{i-1} + A_i B_i \\ &= (A_i \oplus B_i) \cdot C_{i-1} + A_i B_i \end{aligned}$$

Binarno zbrajalo

- sklopovska izvedba zbrajanja tri bita
~ *potpuno zbrajalo* (engl. full-adder):
kaskadiranje dva poluzbrajala!

$$\begin{aligned} S' &= A_i \oplus B_i \\ C' &= A_i \cdot B_i \\ \hline S_i &= S' \oplus C_{i-1} \\ C_i &= S' \cdot C_{i-1} + C' \\ &= C'' + C' \end{aligned}$$

Binarno zbrajalo

- VHDL *ponašajni* model potpunog zbrajala

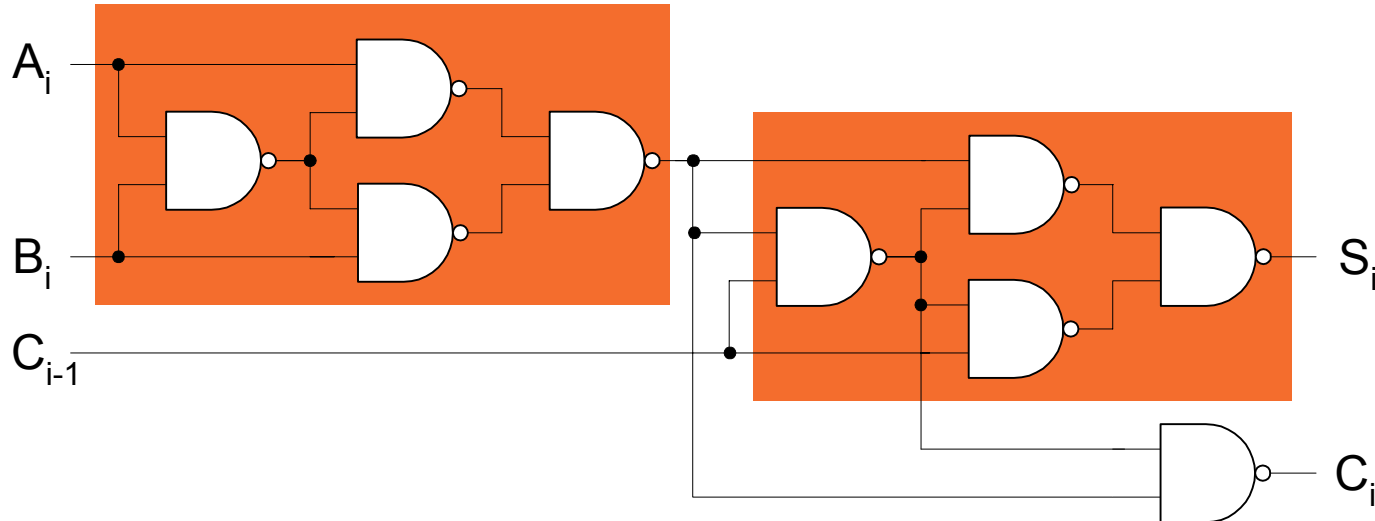
```
library ieee;
use ieee.std_logic_1164.all;

entity potpunoZbrajalo is
    port (a, b, cin: in std_logic;
          s, cout: out std_logic);
end potpunoZbrajalo;

architecture ponasajna of potpunoZbrajalo is
    begin
        s <= a xor b xor cin;
        cout <= (a and b) or (a and cin) or (b and cin);
    end ponasajna;
```

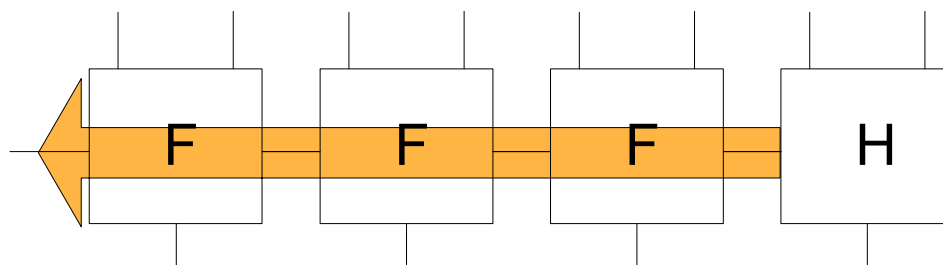

Binarno zbrajalo

- potpuno zbrajalo
~ izvedba samo sklopovima NI s 2 ulaza

Binarno zbrajalo

- zbrajanje *više-bitnih* brojeva
~ *iteriranje* (jednobitnih) potpunih zbrajala
 - iteriranje u prostoru
 - *paralelno* izvršavanje operacije zbrajanja
 - ipak se prijenos širi "serijski" (engl. ripple carry)
 - a_0 PLUS b_0
~ potpuno zbrajalo (uz $C_{i-1} = 0$)

Binarno zbrajalo

- VHDL *strukturni* model n -bitnog zbrajala
 - općeniti model koji pozivom s $n = 4$ generira 4-bitni modul (parametar definiran s **generic**)
 - naredba **generate** generira n primjeraka komponente

```
library ieee;
use ieee.std_logic_1164.all;

entity nBitZbrajalo is
    generic (n: positive);
    port (a, b: in std_logic_vector(n-1 downto 0);
          cin: in std_logic;
          s: out std_logic_vector(n-1 downto 0);
          cout: out std_logic);
end nBitZbrajalo;

architecture strukturna of nBitZbrajalo is
    signal carrys: std_logic_vector(n downto 0);
    begin
        carrys(0) <= cin;
        zbrajala: for i in 0 to n-1 generate
            begin
                zbrajalo: entity work.potpunoZbrajalo
                    port map (a(i), b(i), carrys(i), s(i), carrys(i+1));
            end generate;
        cout <= carrys(n);
    end strukturna;
```

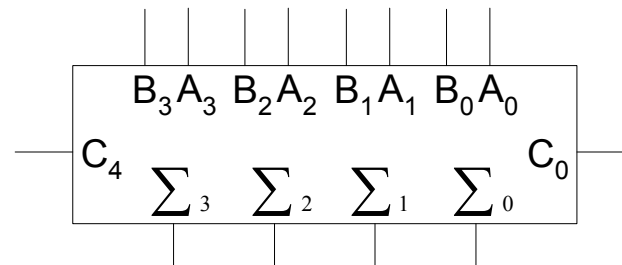
Binarno zbrajalo

- *više-bitno* paralelno zbrajalo
~ MSI modul (obično 4-bitni)
 - mogućnost kaskadiranja
~ ostvarivanje n -bitnih ($n > 4$) zbrajala
 - tipični primjer: 7483 (TTL, serija 74)

$$A = A_3 A_2 A_1 A_0$$

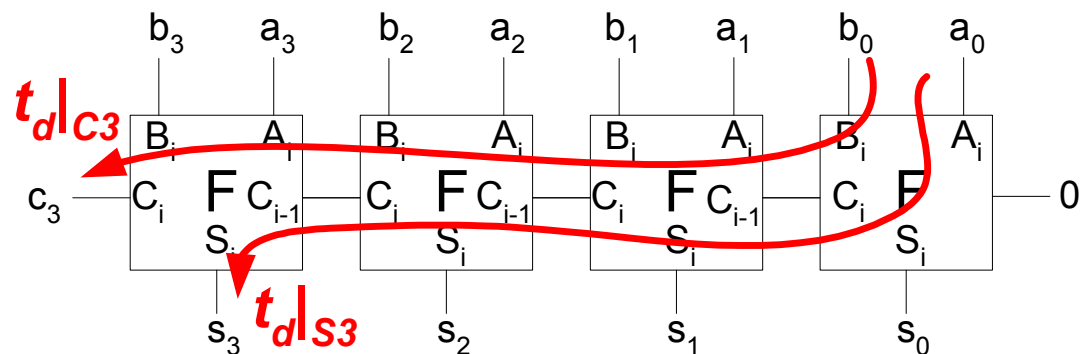
$$B = B_3 B_2 B_1 B_0$$

$$S = \Sigma_3 \Sigma_2 \Sigma_1 \Sigma_0$$

Binarno zbrajalo

- višebitno paralelno zbrajalo
 \sim *serijsko* rasprostiranje prijenosa:
usporavanje rada
- za računanje S_i potreban C_{i-1} , $i = 1, \dots, n-1$
- najviše vremena treba za računanje S_{n-1}, C_{n-1}
 $\sim t_d|_{S3} = 3 \cdot t_d|_C + 1 \cdot t_d|_S$
 $t_d|_{C3} = 4 \cdot t_d|_C$

Binarno zbrajalo

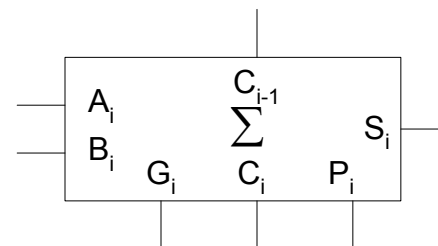
- rješenje problema *serijskog* rasprostiranja prijenosa
~ *izdvojeno generiranje prijenosa*, CLA
(engl. carry look-ahead)

$$C_i = A_i B_i + (A_i \oplus B_i) \cdot C_{i-1}$$

$$= G_i + P_i \cdot C_{i-1}$$

$$G_i = A_i B_i$$

$$P_i = A_i \oplus B_i$$

- G_i : *generirajući član* (engl. generate)
 $G_i = 1 \Rightarrow C_i = 1$ bez obzira na $C_{i-1} \cdot (A_i \oplus B_i)$
~ G_i "generira" prijenos
- P_i : *propagirajući član* (engl. propagate)
 $P_i = 1 \wedge C_{i-1} = 1 \Rightarrow C_i = 1$ bez obzira na G_i
~ P_i "propagira" prijenos s prethodnog bita

Binarno zbrajalo

- *izdvojeno generiranje prijenosa:*
 - za i-ti bit u n-bitnom paralelnom zbrajalu:

$$C_i = G_i + P_i \cdot C_{i-1}$$

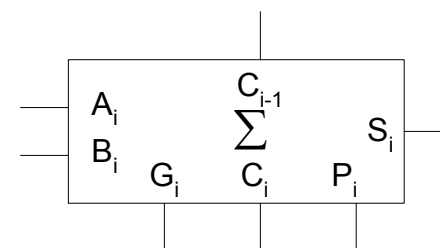
- prvih nekoliko prijenosa: npr. za 4-bita

$$C_0 = G_0 \quad \text{jer je} \quad C_{-1} = 0$$

$$C_1 = G_1 + G_0 \cdot P_1$$

$$C_2 = G_2 + G_1 \cdot P_2 + G_0 \cdot P_2 \cdot P_1$$

$$C_3 = G_3 + G_2 \cdot P_3 + G_1 \cdot P_3 \cdot P_2 + G_0 \cdot P_3 \cdot P_2 \cdot P_1$$

- razvoj za i-ti bit:

$$C_i = G_i + G_{i-1} \cdot P_i + G_{i-2} \cdot P_i \cdot P_{i-1} + \dots + G_0 \cdot P_i \cdot P_{i-1} \cdot \dots \cdot P_2 \cdot P_1$$

Binarno zbrajalo

- ostvarivanje izdvojenog generiranja prijenosa sklopom drugog reda (tipa ILI-I) $\forall C_i$:

$$C_i = G_i + G_{i-1} \cdot P_i + G_{i-2} \cdot P_i \cdot P_{i-1} + \dots + G_0 \cdot P_i \cdot P_{i-1} \cdot \dots \cdot P_2 \cdot P_1$$

- kašnjenje pri generiranju C_i : $2 \cdot t_{dls}$
- uračunati t_d za generiranje G_i i P_i : još $2 \cdot t_{dls}$
- sveukupno kašnjenje: $4 \cdot t_{dls}$

Binarno zbrajalo

- "malo drugačije" ostvarivanje C_i
 \sim *manje* kašnjenje pri generiranju C_i :
 $2 \cdot t_{dls} + t_{dls} = 3 \cdot t_{dls}$

$$\begin{aligned} C_i &= A_i B_i + (A_i \oplus B_i) \cdot C_{i-1} = A_i B_i + \overline{A_i} B_i C_{i-1} + A_i \overline{B_i} C_{i-1} = \\ &= A_i B_i + (A_i B_i + \overline{A_i} B_i C_{i-1}) + (A_i B_i + A_i \overline{B_i} C_{i-1}) = \\ &= A_i B_i + B_i C_{i-1} + A_i C_{i-1} = A_i B_i + (A_i + B_i) \cdot C_{i-1} \end{aligned}$$

$$G_i = A_i B_i$$

$$P_i = A_i + B_i \text{ umjesto } P_i = A_i \oplus B_i$$

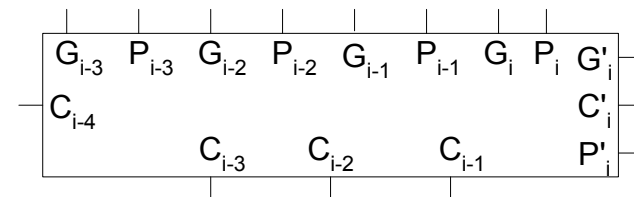
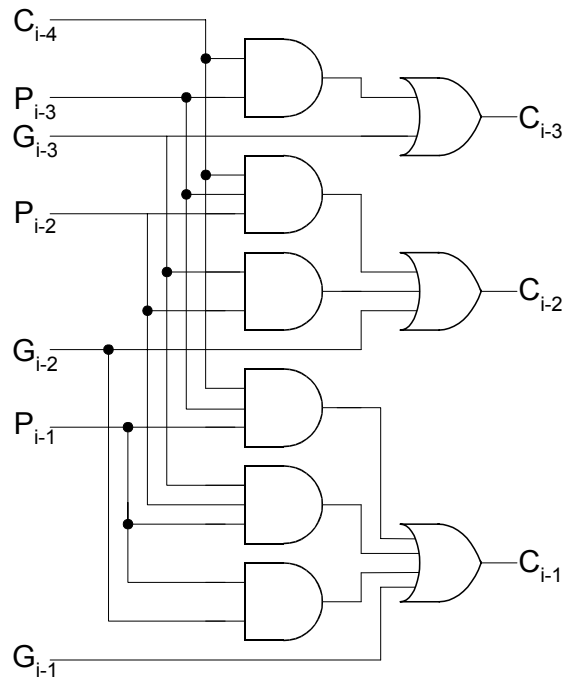

Binarno zbrajalo

- MSI sklop za izdvojeno generiranje prijenosa
~ tipično 4-bitni moduli:
 - tehnološki problemi u ostvarenju I sklopova s (pre)velikim brojem ulaza!
~ *kaskadiranje* izdvojenog generiranja prijenosa za manji broj bitova
 - broj bitova zbrajala ↗ → kašnjenje ↗
 - ipak kašnjenje ne raste toliko brzo kao kod zbrajala sa serijskim prijenosom!

Binarno zbrajalo

- MSI sklop za izdvojeno generiranje prijenosa (engl. carry look-ahead generator, CLA generator):

$$G_{i-4} = C_{i-4}$$

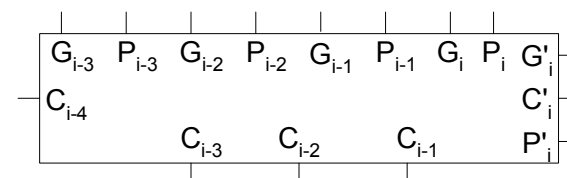
$$C_{i-3} = G_{i-3} + G_{i-4} \cdot P_{i-3}$$

$$C_{i-2} = G_{i-2} + G_{i-3} \cdot P_{i-2} + G_{i-4} \cdot P_{i-4} \cdot P_{i-3}$$

$$C_{i-1} = G_{i-1} + G_{i-2} \cdot P_{i-1} + G_{i-3} \cdot P_{i-1} \cdot P_{i-2} + G_{i-4} \cdot P_{i-1} \cdot P_{i-2} \cdot P_{i-3}$$

Binarno zbrajalo

- *kaskadiranje* MSI sklopova
za izdvojeno generiranje prijenosa
 $\sim P'_i, G'_i$: izlazi za kaskadiranje

$$C'_i = (G_i + G_{i-1} \cdot P_i + G_{i-2} \cdot P_i \cdot P_{i-1} + G_{i-3} \cdot P_i \cdot P_{i-1} \cdot P_{i-2}) \\ + G_{i-4} \cdot (P_i \cdot P_{i-1} \cdot P_{i-2} \cdot P_{i-3})$$

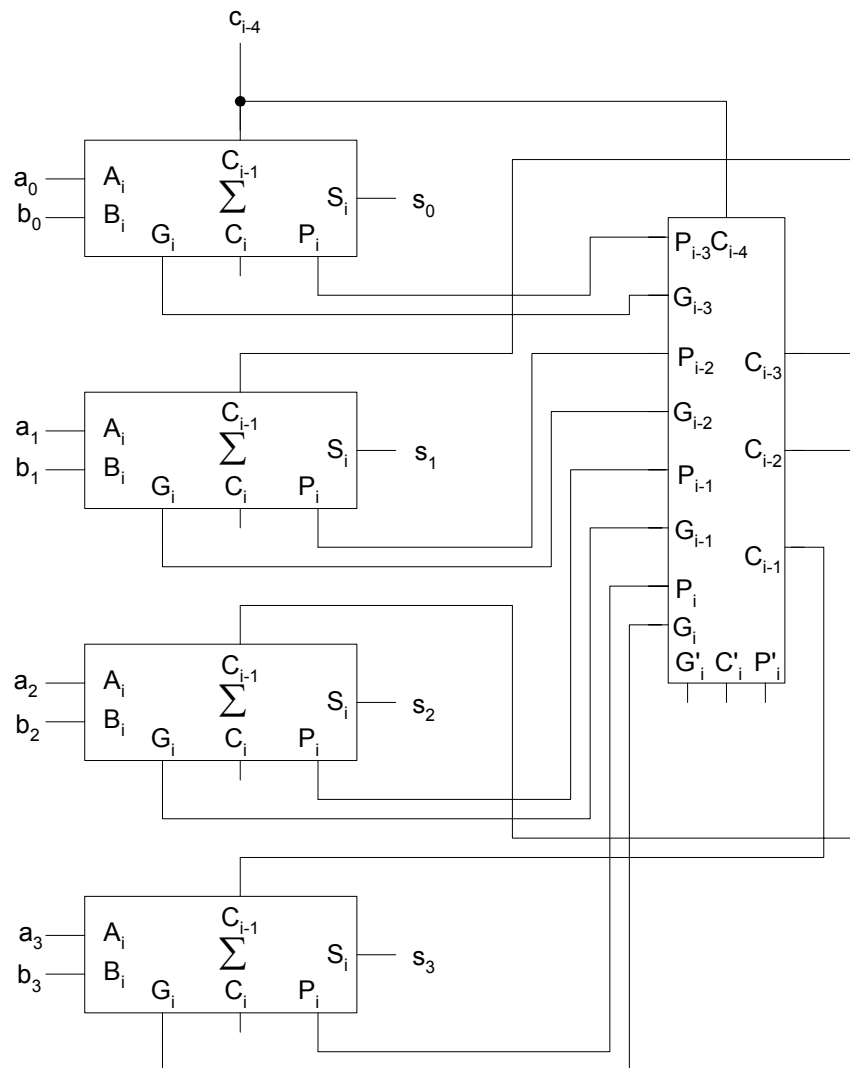
$$C'_i = G'_i + C_{i-4} \cdot P'_i$$

$$P'_i = P_i \cdot P_{i-1} \cdot P_{i-2} \cdot P_{i-3}$$

$$G'_i = G_i + G_{i-1} \cdot P_i + G_{i-2} \cdot P_i \cdot P_{i-1} + G_{i-3} \cdot P_i \cdot P_{i-1} \cdot P_{i-2}$$

Binarno zbrajalo

Primjer: zbrajanje
4-bitnih brojeva
s izdvojenim
generiranjem
prijenosa

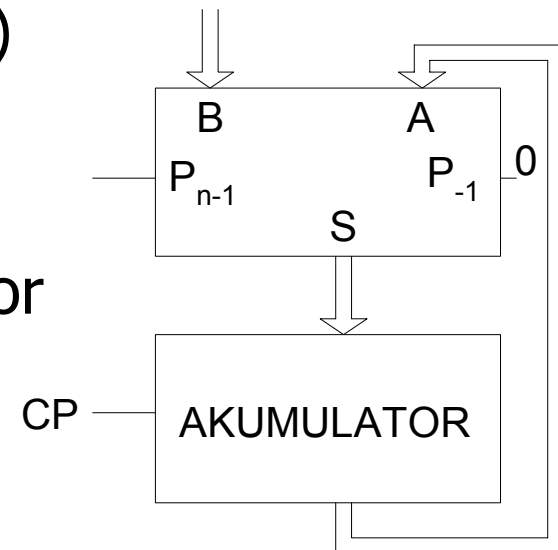

Binarno zbrajalo

- zbroj *više* n-bitnih brojeva
~ *pribrajanje* parcijalnoj sumi = "*akumuliranje*"

$$S = x_0 + x_1 + x_2 + \dots + x_i + \dots$$
$$= (\dots(\dots(((0) + x_0) + x_1) + x_2) + \dots + x_i) + \dots)$$

- uobičajena situacija u računalima
- mora postojati registar za parcijalnu sumu
~ *akumulator* (engl. accumulator)
 - značajni element
arhitekture procesora
 - paralelno zbrajalo + akumulator
= (primitivna) ALU

Zbrajanje u kodu

- BCD kod
 - ~ zanimljiv za ljudsku upotrebu (prikaz brojeva!)
 - primijeniti *binarno* zbrajalo
 - ~ "ekonomičnost" sklopovlja (standardni modul!)
 - eventualna korekcija rezultata;
 - izbjeći zabranjene kombinacije (1010÷1111)
 - ispravno riješiti pitanje (aritmetičkog) *preljeva*

Zbrajanje u kodu

- analiza BCD zbrajanja
~ 3 mogućnosti u ovisnosti o sumi
 - suma < 10
~ OK
 - $10 \leq \text{suma} \leq 15$
~ generirati ispravnu BCD znamenku + BCD prijenos
 - suma > 15
~ generirati ispravnu BCD znamenku + BCD prijenos

$$\begin{array}{rcl} 5 & \equiv & 0 \ 1 \ 0 \ 1 \\ + \ 3 & \equiv & 0 \ 0 \ 1 \ 1 \\ \hline 8 & \equiv & 1 \ 0 \ 0 \ 0 \\ \text{OK.} & & \end{array}$$

$$\begin{array}{rcl} 5 & \equiv & 0 \ 1 \ 0 \ 1 \\ + \ 8 & \equiv & 1 \ 0 \ 0 \ 0 \\ \hline 1 \ 3 & \equiv & 1 \ 1 \ 0 \ 1 \\ \text{suma:} & & 3 \\ \text{prijenos:} & & 1 \end{array}$$

očekuje se BCD rezultat
(2 BCD znamenke)
1 0011

$$\begin{array}{rcl} 9 & \equiv & 1 \ 0 \ 0 \ 1 \\ + \ 8 & \equiv & 1 \ 0 \ 0 \ 0 \\ \hline 1 \ 7 & \equiv & 1 \ 0 \ 0 \ 0 \ 1 \\ \text{suma:} & & 7 \\ \text{prijenos:} & & 1 \\ \text{postoji preljev!} & & \end{array}$$

1 0111

Zbrajanje u kodu

- rezultat binarnog zbrajanja neispravan u kontekstu BCD koda

~ *korekcija* :

- oduzeti $10 \equiv 1010_2$
- uz 4-bitni prikaz: $-10 = -16 + 6$
~ oduzimanje 10 \equiv pribrajanje 6

$$\begin{array}{rcl} 5 & \equiv & 0 \ 1 \ 0 \ 1 \\ + \ 8 & \equiv & + \ 1 \ 0 \ 0 \ 0 \\ \hline 13 & \equiv & 1 \ 1 \ 0 \ 1 \\ & & + \ 0 \ 1 \ 1 \ 0 \\ & & \hline & & 1 \ 0 \ 0 \ 1 \ 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{rcl} 9 & \equiv & 1 \ 0 \ 0 \ 1 \\ + \ 8 & \equiv & + \ 1 \ 0 \ 0 \ 0 \\ \hline 17 & \equiv & 1 \ 0 \ 0 \ 0 \ 1 \\ & & + \ 0 \ 1 \ 1 \ 0 \\ & & \hline & & 1 \ 0 \ 1 \ 1 \ 1 \end{array}$$

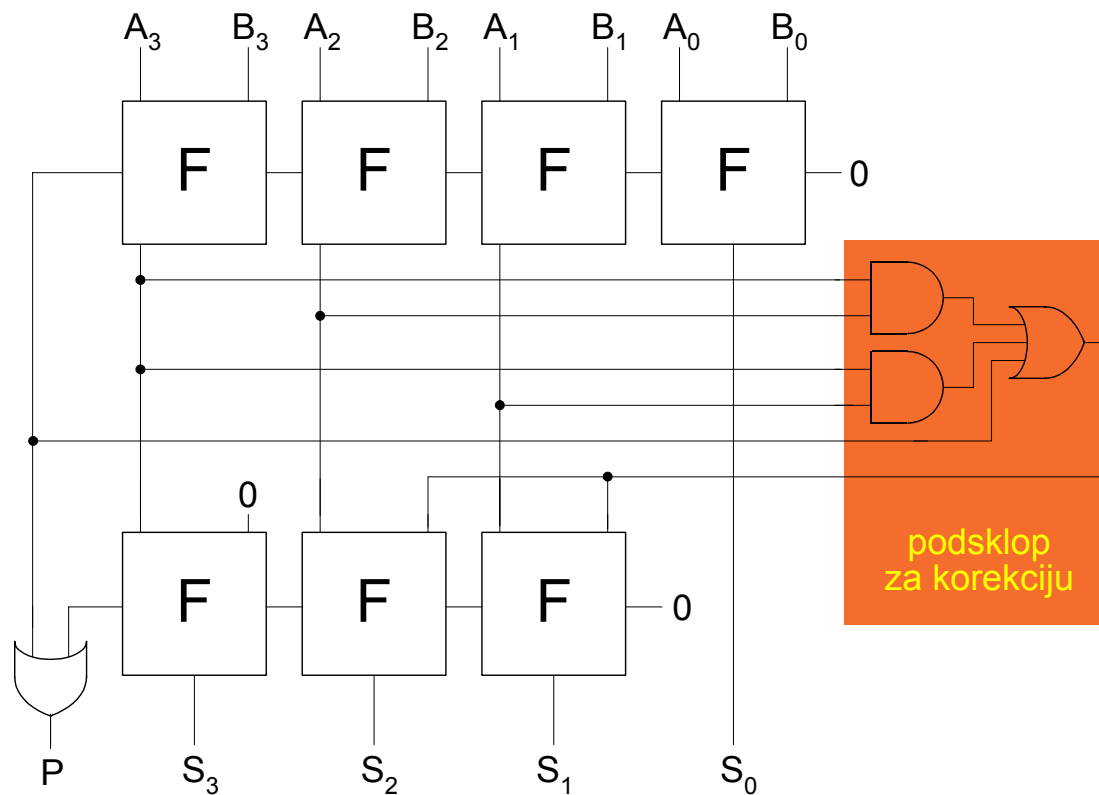
Zbrajanje u kodu

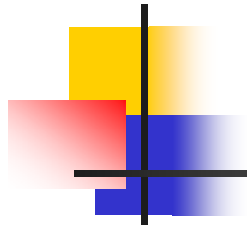
- neformalni algoritam:
 - zbrojiti BCD znamenke po pravilima binarnog zbrajanja
 - **if** (preljev = 0) **and** (suma = kodna riječ iz BCD)
 then rezultat je ispravan
 else dodati $6_{10} = 0110_2$

- sklopovski:

$$korekcija = S_3 \cdot (S_2 + S_1) + C_3$$

- sklop BCD zbrajala:

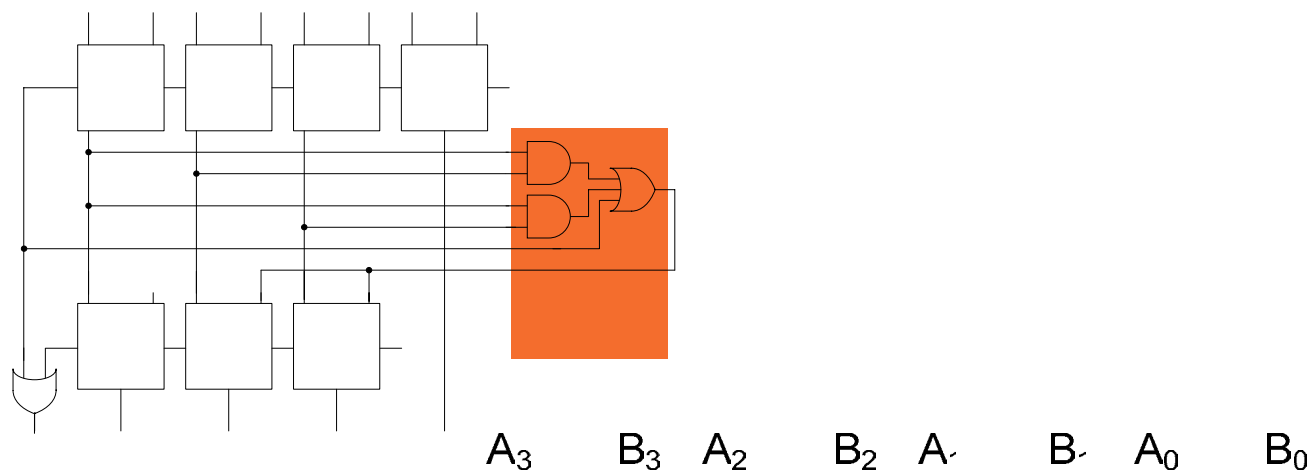

Zbrajanje u kodu

- nacrtati sklop za zbrajanje dva 4-znamenkasta BCD broja (uputa: na raspolaganju su moduli 1-znamenkastog BCD zbrajala)

Zbrajanje u kodu

- VHDL *strukturni* model BCD zbrajala

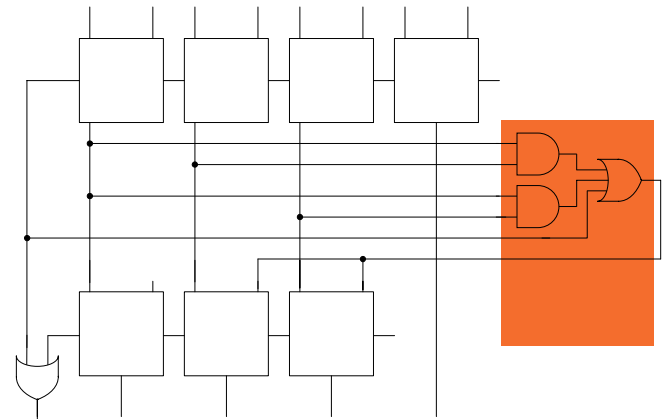
```

library ieee;
use ieee.std_logic_1164.all;

entity BCDZbrajalo is
    port (a, b: in std_logic_vector(3 downto 0);
          s:   out std_logic_vector(3 downto 0);
          P:   out std_logic);
end BCDZbrajalo;
    
```

Zbrajanje u kodu

```
architecture strukturna of BCDZbrajalo is
    signal carrys1: std_logic_vector(4 downto 0);
    signal carrys2: std_logic_vector(3 downto 0);
    signal s1: std_logic_vector(3 downto 0);
    signal korekcija: std_logic;
    signal ulaz2: std_logic_vector(2 downto 0);
begin
    carrys1(0) <= '0';
    zbrajala1: for i in 0 to 3 generate
        begin
            zbrajalo: entity work.potpunoZbrajalo
                port map (a(i),b(i),carrys1(i),s1(i),carrys1(i+1));
        end generate;
    korekcija <= (s1(3) and s1(2)) or (s1(3) and s1(1));
    ulaz2 <= '0' & korekcija & korekcija;
    carrys2(0) <= '0';
    zbrajala2: for i in 0 to 2 generate
        begin
            zbrajalo: entity work.potpunoZbrajalo
                port map (s1(i+1),ulaz2(i),carrys2(i),s(i+1),carrys2(i+1));
        end generate;
    p <= carrys1(4) or carrys2(3);
    s(0) <= s1(0);
end strukturna;
```


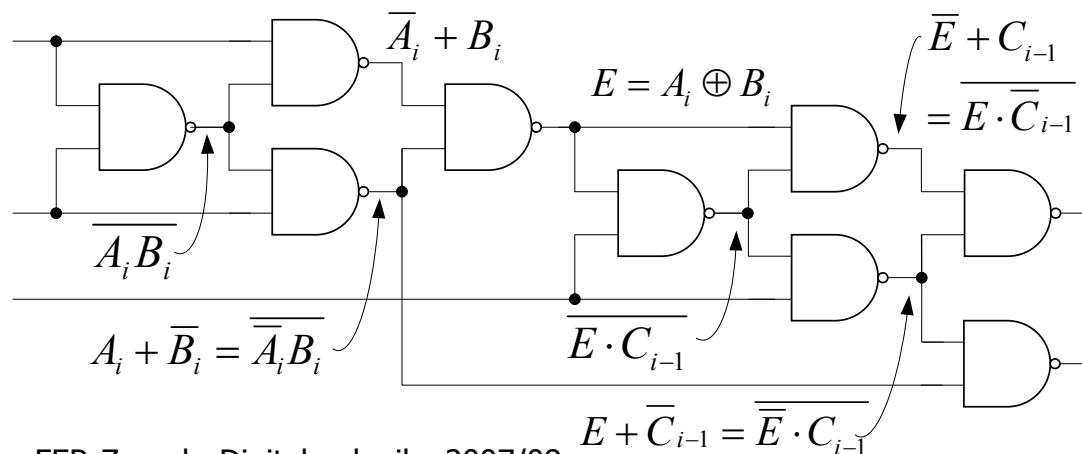
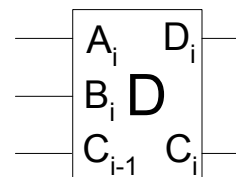
Binarno oduzimanje

- potpuno odbijalo* na način potpunog zbrajala:

A_i	B_i	C_{i-1}	D_i	C_i
0	0	0	0	0
0	0	1	1	1
0	1	0	1	1
0	1	1	0	1
1	0	0	1	0
1	0	1	0	0
1	1	0	0	0
1	1	1	1	1

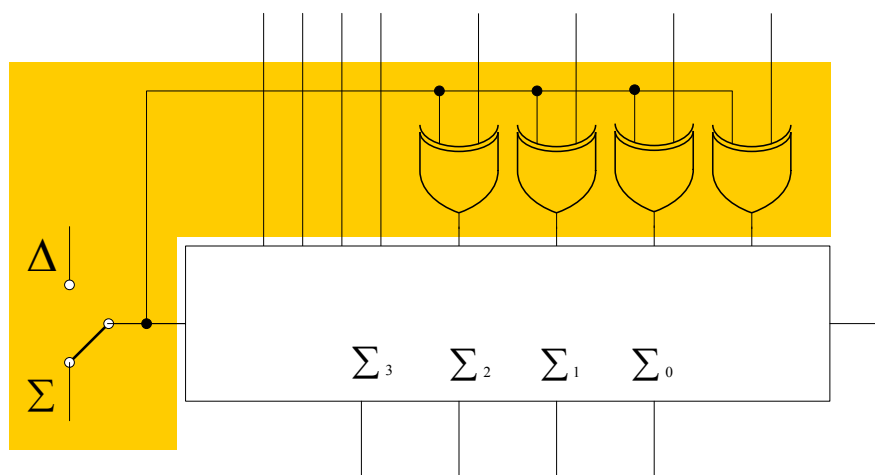
$$D_i = S_i = A_i \oplus B_i \oplus C_{i-1}$$

$$C_i = \bar{A}_i B_i + (\bar{A}_i \oplus B_i) \cdot C_{i-1}$$

Binarno oduzimanje

- potpuno odbijalo *s dvojnim komplementom*,
~ binarno zbrajalo + *dodatno sklopovlje*

$$c_0 = \begin{cases} 0 & \Sigma & a_3 a_2 a_1 a_0 + b_3 b_2 b_1 b_0 = s_3 s_2 s_1 s_0 \\ 1 & \Delta & a_3 a_2 a_1 a_0 - b_3 b_2 b_1 b_0 = d_3 d_2 d_1 d_0 \end{cases}$$

$a_0 a_1 a_2 a_3$
 b_0
 b_1

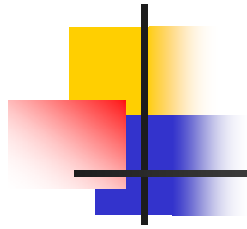
Binarno oduzimanje

- VHDL strukturni model potpunog odbijala s dvojnim komplementom:
 - generiranje *primjerka* parametrizirane komponente
~ utvrđivanje vrijednosti parametra n
naredbom **generic map**

```
library ieee;
use ieee.std_logic_1164.all;

entity ZbrajaloOduzimalo is
  port (a, b:      in std_logic_vector(3 downto 0);
        s:        out std_logic_vector(3 downto 0);
        operacija: in std_logic;
        cout:     out std_logic);
end ZbrajaloOduzimalo;

architecture strukturna of ZbrajaloOduzimalo is
  signal b_int: std_logic_vector(3 downto 0);
  begin
    m: entity work.nBitZbrajalo generic map (n => 4) port map
(a,b_int,operacija,s,cout);
    xorovi: for i in 0 to 3 generate
      begin
        b_int(i) <= b(i) xor operacija;
      end generate;
  end strukturna;
```


Binarno oduzimanje

- izvesti sklop za oduzimanje u BCD kodu:
 - izvesti algoritam oduzimanja
 - nacrtati sklop za oduzimanje BCD znamenki
 - napisati VHDL ponašajni model sklopa
 - napisati VHDL strukturni model sklopa

Binarno množenje

- sklopovska izvedba *sklopa za množenje* binarnih brojeva (*bez predznaka*)
~ implementacija Hornerove sheme kombinacijskim sklopovima
npr. množenje 4-bitnih brojeva

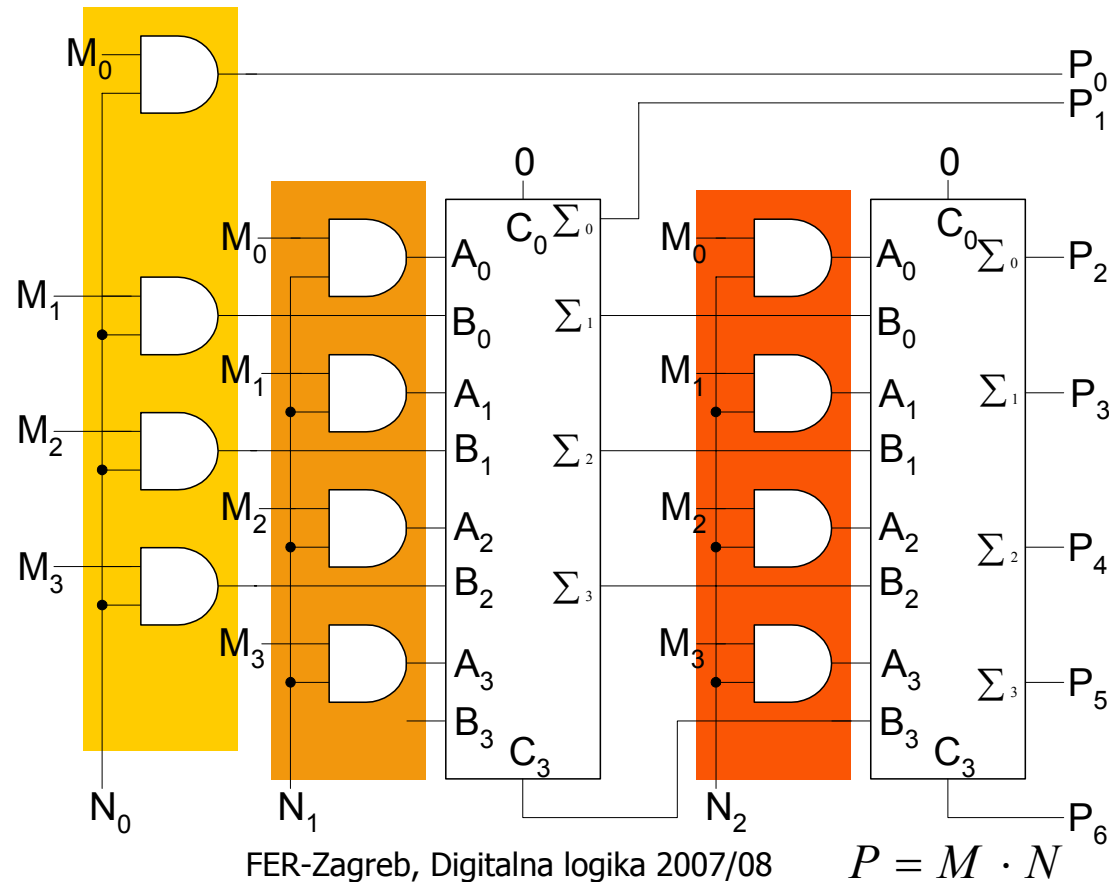
$$M \times N = ((M \cdot n_3 \cdot 2 + M \cdot n_2) \cdot 2 + M \cdot n_1) \cdot 2 + M \cdot n_0, n_i \in \{0,1\}$$

- posmak multiplikanda
~ niz *posmaknutih* zbrajala
- odabir posmaknutog multiplikanda
~ niz koincidentnih sklopova (sklopovi I)
- broj stupnjeva
~ broj bitova multiplikatora

Binarno množenje

Primjer: sklop za množenje binarnih brojeva bez predznaka (engl. unsigned array multiplier)

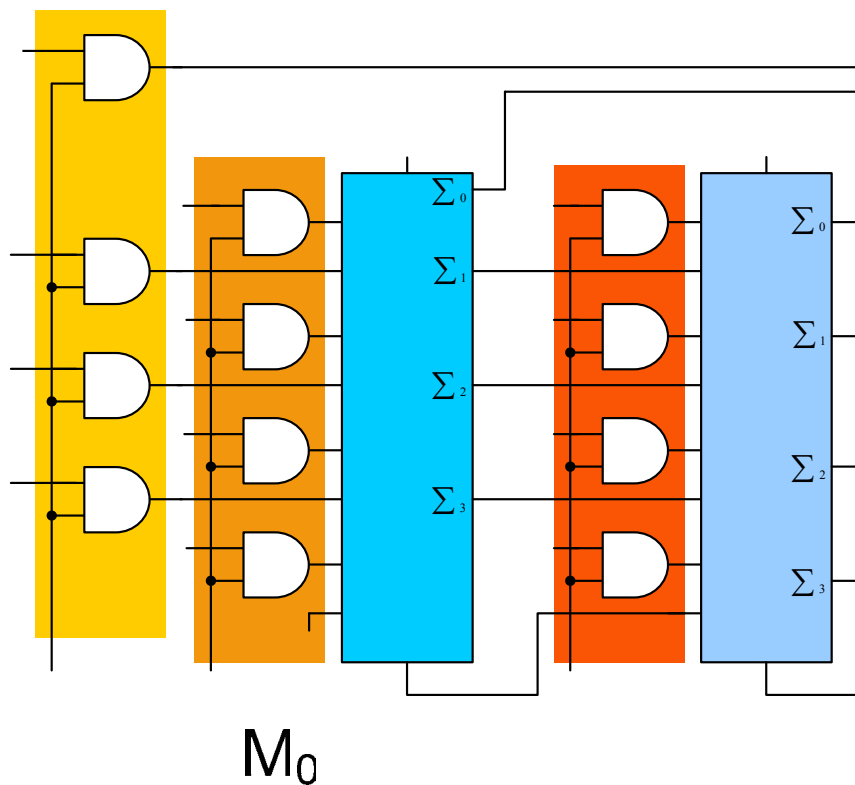
$$P = M \times N = (M \cdot n_2 \cdot 2 + M \cdot n_1) \cdot 2 + M \cdot n_0, n_i \in \{0,1\}$$

Binarno množenje

- sklop za množenje binarnih brojeva bez predznaka
 \sim pridruživanje operacija–razina sklopovlja

$$m_3m_2m_1m_0 \times n_2n_1n_0 = p_6p_5p_4p_3p_2p_1p_0$$

$$1110 \times 101 = 1000110$$

			1	1	1	0	
		0	1	1	1		0
		0	0	0	0		
	0	0	1	1		1	
	1	1	1	0			
1	0	0	0	0	1		1 0
P_6	P_5	P_4	P_3	P_2	P_1	P_0	

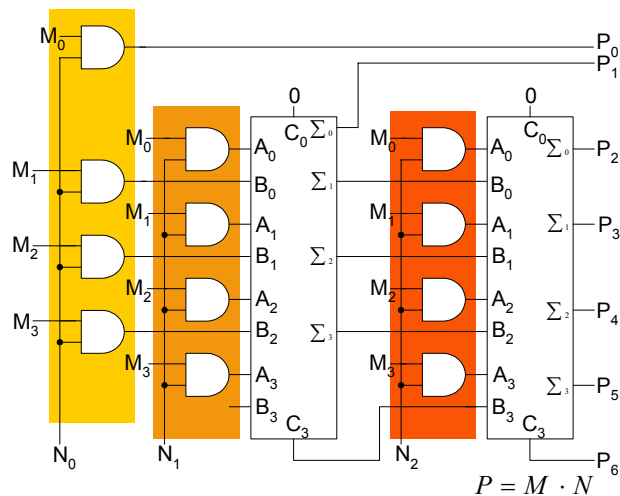
Binarno množenje

- nacrtati sklop za množenje binarnih brojeva $M \times N$:
 - $M = m_3m_2m_1m_0$, $N = n_4n_3n_2n_1n_0$
 - $M = m_7 \dots m_0$, $N = n_3n_2n_1n_0$
- koristiti module 4-bitnih zbrajala

Binarno množenje

- VHDL *strukturni* model sklopa za množenje binarnih brojeva bez predznaka

$$M \times N = (M \cdot n_2 \cdot 2 + M \cdot n_1) \cdot 2 + M \cdot n_0, n_i \in \{0,1\}$$


```
library ieee;
use ieee.std_logic_1164.all;

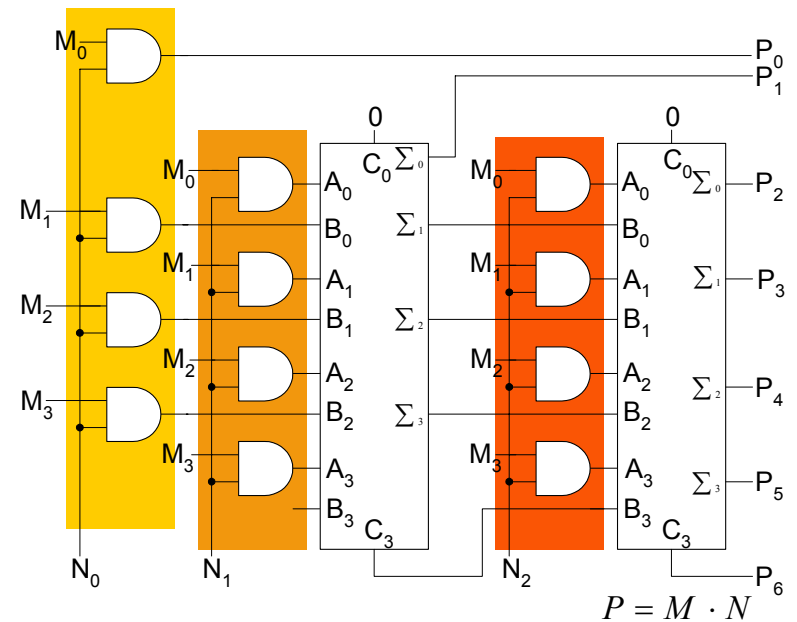
entity Mnozilo4_3 is
  port (m: in std_logic_vector(3 downto 0);
        n: in std_logic_vector(2 downto 0);
        p: out std_logic_vector(6 downto 0));
end Mnozilo4_3;
```

Binarno množenje

```

architecture strukturna of Mnozilo4_3 is
    signal pom1: std_logic_vector(4 downto 0);
    signal pom2: std_logic_vector(3 downto 0);
    signal pom3: std_logic_vector(4 downto 0);
    signal pom4: std_logic_vector(3 downto 0);
    signal pom5: std_logic_vector(4 downto 0);
begin
    prvi: for i in 0 to 3 generate
        begin
            pom1(i) <= m(i) and n(0);
        end generate;
    pom1(4) <= '0';
    p(0) <= pom1(0);
    drugi: for i in 0 to 3 generate
        begin
            pom2(i) <= m(i) and n(1);
        end generate;
    m1: entity work.nBitZbrajalo generic map (n => 4)
        port map (pom2, pom1(4 downto 1), '0', pom3(3 downto 0), pom3(4));
    p(1) <= pom3(0);
    treci: for i in 0 to 3 generate
        begin
            pom4(i) <= m(i) and n(2);
        end generate;
    m2: entity work.nBitZbrajalo generic map (n => 4)
        port map (pom4, pom3(4 downto 1), '0', pom5(3 downto 0), pom5(4));
    p(5 downto 2) <= pom5(3 downto 0);
    p(6) <= pom5(4);
end strukturna;

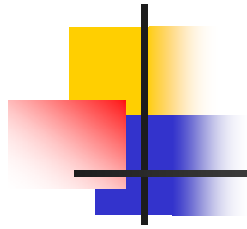
```


Binarno množenje

- napisati *parametrizirani* VHDL strukturni model sklopa za množenje m -bitnog broja M s n -bitnim brojem N (parametri m i n)

Binarno množenje

- porast broja bitova:
 - multiplikanda:
~ povećanje broja bitova zbrajala
 - multiplikatora:
~ povećanje broja stupnjeva

Binarno množenje

- sklopovi za množenje unutar ALU:
 - *iskoristiti binarno zbrajalo !!!*
~ uzastopno pribrajanje multiplikanda?
 - bolje
~ "upravljani posmak" multiplikanda +
pribrajanje parcijalnih produkata:
odvijanje u vremenu
 - sporije od n-stupanjskog rješenja
 - brže od uzastopnog pribrajanja multiplikanda
 - potreban *sklop za posmak*

Sklop za posmak

- vrste *posmaka* (engl. shift):
 - logički
 - ~ posmak cijelih brojeva *bez predznaka*/uzorka bitova:
 - posmak udesno: umetanje 0 s lijeva
 - posmak ulijevo: umetanje 0 s desna
 - aritmetički
 - ~ posmak cijelih brojeva *s predznakom* (2-komplement):
 - posmak udesno: ponavljanje *najznačajnijeg bita* (bit predznaka) radi ispravne interpretacije posmaknutog broja (dijeljenje!)
 - posmak ulijevo: umetanje 0 s desna
 - kružni
 - ~ "rotiranje" bitovnog uzorka

Sklop za posmak

Primjer: posmak brojeva udesno

- posmak broja $F0_{16} = 11110000_2$
 - aritmetički: $11110000 \gg 2 \rightarrow 11111100$ (FC)
 - logički: $11110000 \gg 2 \rightarrow 00111100$ (3C)
- posmak broja $5050_{16} = 0101000001010000_2$
 - aritmetički:
 $0101000001010000 \gg 4 \rightarrow 0000010100000101$
 - logički: isto!
- posmak broja $BBCC_{16} = 1011101111001100_2$
 - aritmetički:
 $1011101111001100 \gg 4 \rightarrow 1111101110111100$
 - logički:
 $1011101111001100 \gg 4 \rightarrow 0000101110111100$

Sklop za posmak

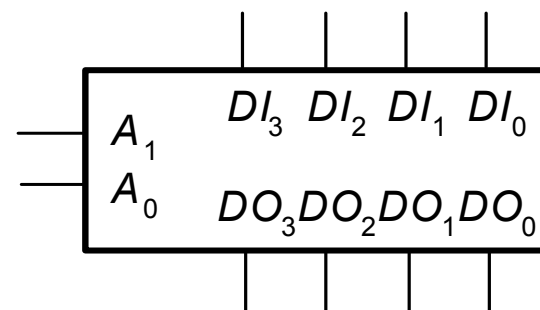
- *sklop za posmak* (engl. shifter):
 - direktno djelovanje na podatak u registru:
 - poseban tip registra ~ sekvencijski sklop
 - posmak se odvija *u vremenu*
 - (posebni) kombinacijski sklop:
 - posmak se ostvaruje iteriranjem sklopova
 - princip: *mreža* multipleksora

Sklop za posmak

Primjer: 4-bitni sklop za kružni posmak

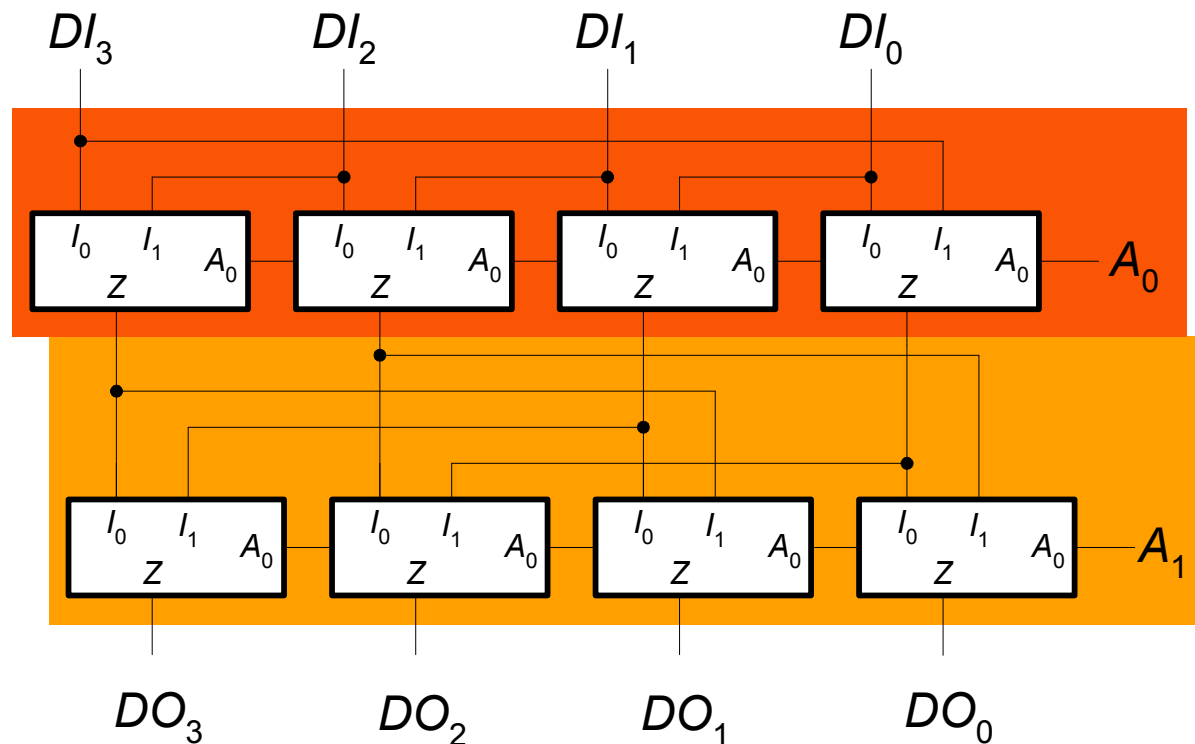
- posmak u smjeru viših težina
~ posmak *ulijevo*
- posmak *udesno* za k mjesta
~ posmak ulijevo za (n - k) mjesta,
n: broj bitova riječi

i	A ₁	A ₀	DO ₃	DO ₂	DO ₁	DO ₀
0	0	0	DI ₃	DI ₂	DI ₁	DI ₀
1	0	1	DI ₂	DI ₁	DI ₀	DI ₃
2	1	0	DI ₁	DI ₀	DI ₃	DI ₂
3	1	1	DI ₀	DI ₃	DI ₂	DI ₁

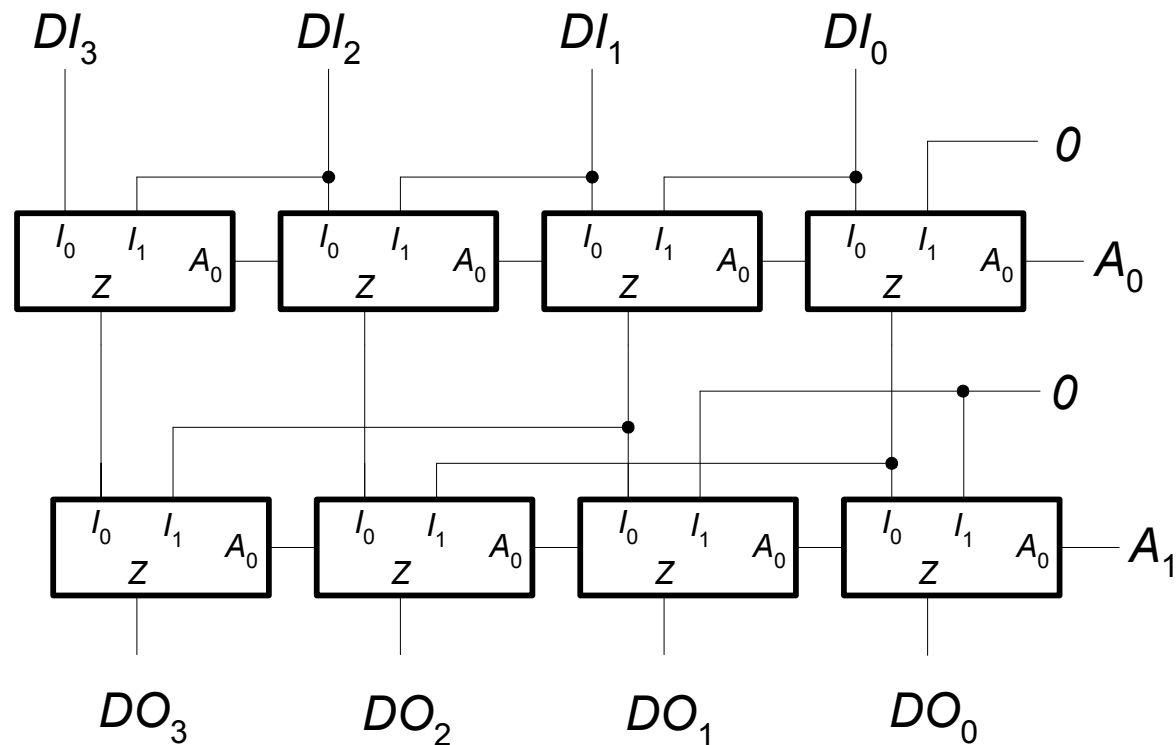
Sklop za posmak

- izvedba sklopa za kružni posmak:
 - prva razina (A_0)
~ posmak ulijevo za *jedno* mjesto ($A_0 = 1$)
 - druga razina (A_1)
~ posmak ulijevo za *dva* mjesta ($A_1 = 1$)

Sklop za posmak

- sklop za posmak *ulijevo*:
 - nema "povratne veze" na rubovima sklopa
 - s desna umetati 0
 - posmak za 1, 2 ili 3 mjesta

Sklop za posmak

- napisati VHDL *strukturni* model sklopa za posmak ulijevo (uputa: pročitati str. 322-327 u knjizi Peruško, Glavinić: *Digitalni sustavi*)
- nacrtati 4-bitni sklop za posmak udesno za 1 do 3 mjesta;
sklop ostvaruje logički / aritmetički posmak
- napisati VHDL *strukturni* model sklopa za posmak udesno
- nacrtati 4-bitni sklop za posmak koji ostvaruje:
 - posmak ulijevo za jedno mjesto
 - posmak udesno za jedno mjesto
 - bez posmaka
 - postavljanje konstante 0000(uputa: koristiti multipleksore 4/1)